

**R. P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère <1543-1623>

Mogvntiæ, 1617

Cap. 7. De duello,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78477)

catum est in cit. cap. Dilecto, §. finali, cum dicitur, Et quidem cum liceat cuilibet vicino vel proximo pro repellenda ipsius iniuria, suum impertiri auxilium. Immo vero si potest & negligit, videatur iniuriantem fouere, ac esse particeps eius culpæ. Hæc ibi. Attamen ille non tenetur ex tali ope in similia mala incurtere. Nam vt vitam alterius conseruare non tenetur cum propriæ vitæ periculo verosimili: ita nec honorem aut rem familiarem ipsius cum simili sui iactura: quod pro generali regula habendum esse notat Petrus à Nauar. in citato cap. 3. num. 428.

Aduerte autem obligationem defendendi vitam & bona externa proximi, cum propriæ vitæ iactura, cessare in iis etiam, qui ex officio tenentur illum defendere; vt ij qui sunt publica auctoritate præditi ad aliorum gubernationem; velut Principes, Prætores, Magistratus, & qui auctoritate ipsorum sunt ad id constituti, vt publici officiales. Tale officium enim non obligat ipsos, vt pro bono priuato, vitam exponant, sed tantum pro bono publico, cuius proprie ac directe constituuntur custodes.

Aduerte præterea quod satis ratione congruenter docet Molina De iust. & iure, to. 4. tract. 3. disp. 13. nu. 6. pro defensione bonorum proximi: nos non solum non teneri exponere periculo propriam vitam, aut corpus mutilationi, vel vulnere aliue notabili læsioni: sed nec teneri corabiles nostrorum bonorum pati iacturam, aut magnam molestiam. De cuius siue iacturæ siue molestiæ magnitudine sufficienti ad excusandum à mortali, nõ datur certa regula; sed relinquatur arbitrio prudentis iudicandū in singulis euentibus. Ad quod iudicium iuuare poterit cõmunis doctrina de elemosyna, quam secuti sumus in præced. lib. 4. à c. 19. Et aduertet interea, quod cum peius sit damnum inferre alicui, quam ne ab alio inferatur, non impedire; minus requiri ad non impediendum damnum proximi, quam ad inferendum excusandū à peccato mortali: bonamq; fidem in re tam incerta, posse non parū ad huiusmodi excusationem seruire. Probarim quoq; illud, quod idem Molina habet in præced. nu. 4. obligatū tantummodo ex charitate ad defensionem proximi ab iniuria in bonis externis, nõ teneri id facere cum inuoluntaria occisione, quæ notabile molestiam, & horrorem adferat: in tali præsertim casu, in quo pro bonis ordinis longe inferioris, plerumque cum vita corporis adimitur vita animæ, etiam si id malitiæ pereuntis sit tribuendum.

72. Superest paucis attingenda difficultas, quam tractat Petr. à Nauar. lib. 2. De restit. cap. 3. à num. 206. ad 216. Nam liceat aliquando optare proximi mortem. De qua certum est, id non licere, si nullus sit rationalis finis, quo quis ad id moueatur; ne si quidem alter nocentissimus sit; quia in eo peccatur contra charitatem per inuidiam vel odium. Licere autem, si talis sit finis ob quem subire mortem, etiam innocentissimus teneatur, vt Christi gloria, adimpletio voluntatis diuine, reipub. salus temporalis, aut salus spiritualis alicuius hominis, cum ad eas res talis mors medium est necessarium. Qua item ratione licitum etiam est optare alicuius mortem, morbum, dedecus, vel aliquam in re familiari iacturam, per quam ad emendationem vitæ inducatur, aut re, quod solet, facinora impediatur perpetrare, prout ex D. Thoma & Soto habet Nauarrus in Enchir. cap. 15. num. 10.

Difficultas est igitur, An id desiderare liceat ob alios fines inferiores, vt ob aliquod nostrum commodum, aut incommodum temporale. Ad quam Petrus ipse à Nauar. ibidem num. 209. & aliquot sequentibus respondet, non esse quidem illicitum gaudere simpliciter de morte alicuius, prout ea contingit diuina voluntate; quia licet suam voluntatem conformare diuinæ: nec item gaudere simpliciter de temporali emolumento ex ea secuto: quia talis effectus bonus est. Esse tamen illicitum gaudere de morte ob talem effectum ex ea secutum. Id enim est contra charitatis ordinem, secundum quem tenemur pluris facere vitam proximi quàm bona nostra temporalia. Is vero qui propter hæc mortem alterius desiderat, facit contrarium. Deinde tenemur prædicta bona dare pro vita proximi, cum ipse est in extrema necessitate. Ergo non possumus ob illa, mortem ipsius licite desiderare.

CAPVT VII.

de Duello.

SVMMARIVM.

- 73 Definitio duelli cum explanatione.
74 Duo casus in quibus illicitum est duellum.
75 Non licite permitti à Principibus, nisi ad maius malum vitæ autum urgente necessitate.
76 Pœna pugnantium in duello.
77 Pœna participantium in idem.
78 Quod confictus particulares, qui sunt in bello, nõ sint duella.
79 Quodque nihilominus vt plurimum sint illiciti.
80 Necessitas non facit duellum licitum.
81 Duelli reprobatio per Concilium Tridentinum.
82 Pontificum aduersus illud edita constitutiones: quarum ea que est Clementis octaui ceteras complectitur & renouat.
83 Persona que ratione duelli excommunicationem, aliasque penas incurrunt.

AB ETUR de hac materia in iure Canonico cap. Monomachiam. 2. quæst. 4. & titulus De Clericis pugnantibus in duello, ac titulus De purgatione vulgari in Decretalibus Gregorij. Arguit de eadem Summularij in verbo Duellū, Caiet. 2. 2. quæst. 95. in fine, Nauarr. in Enchir. cap. 11. num. 39. & cap. 15. num. 9. Petrus à Nauar. lib. 2. De restit. cap. 3. à Num. 280. Gregor. à Valent. 2. 2. disput. testia, quæst. 17. puncto 1. Comitulus in lib. 6. responsionum Moral. à quæst. 12. ad 19. & Thomas Sanchez in opere Morali lib. 2. cap. 39. Illius autem explanationem complectemur responsione ad aliquot quæstiones.

QUÆRITUR ERGO PRIMO, Quid sit duellum. Respondetur esse pugnam duorum, vel plurium institutam ad eadem seu vulnera, idq; ex conducto, ac certo pugnantium numero constituto, atque tempore locoq; pugnae designato. Dicitur primo, pugna, quia digladiationes illæ quæ ioco fiunt, aut exercitij gratia, non sunt duella. Secundo, duorum, vel plurium: quia duellum non est tantum inter duos solos; sed, aliquando inter plures: vt quando duo contra duos pugnant, sex contra sex, aut alio numero vtriusque pari. Tertio dicitur, instituta ad eadem, seu vulnera: quia cetera exercitia militaria, quæ nõ sunt ad hunc finem instituta, sed ad discendam artem militarem, vel ad virium conseruationem, non censentur proprie duella: nec etiam illicita sunt, nisi vt habent adiunctum periculum mortis, vel vulnere, non adhibito aduersus illud remedio vt torneamenta illa quæ prohibentur, & in quibus moritur, etiam si pœniteat Ecclesiastica sepultura priuatur in cap. 1. De torneamentis. Sunt enim illa in quibus est probabile periculum, occasioq; mortis vel vulnere: non vero illa quæ exercentur eo moderamine, quo cædes, & alia pericula vitantur. Talia enim, quantumuis mors aliquando casu sequatur, illicita non sunt, vt D. Thomas attingit 2. 2. quæst. 40. ar. 1. in fine, & expressit Nauar. in cit. num. nono, & post ipsum Petrus à Nauar. in citato cap. 3. nu. 300. Hacq; ratione, à Ioanne XXII. in Extravag. unica, De torneamentis, censentur torneamenta permilla esse, ob commune bonum: cui expedit talibus pugnis vmbatilibus, suos propugnatores exerceri. Dicitur quarto, ex conducto, id est, ex pacto inuicem inito: quia confictus quotidiani, qui nascuntur ex improviso ac subito ira feruore non sunt duella: vt nec quando quis defendit seipsum contra furem vel alium, propulsando iniuriam. Propterea additur, certo pugnantium numero constituto, vt duellum distinguatur à bello, in quo relinquuntur liber certantium numerus.

Quod vltimo loco ponitur distinguit duellum à rixâ, de qua in fine huius libri fitiq; sine præmeditata inuitatione ad pugnam. Ex eo autem licet deducere cum Thom. Sanchez in cit. cap. 39. nu. 28. duelli rationem contingere: si apud pugnantium vnus dicat alteri: veni, expectabo te in tali loco, alterque acceptet. Nam nihil ad duellum tunc apparet deesse, quàm certum tempus. At non deest. Nam præsens, quod ex pacto illi constituunt, nõ minus est certum, quam tempus castinum. Idem iudicium est si iniuria affe-

ria affe-

ria affectus ab alio, quem videt non habere ensem, dicat: Vade, quæ situm ensem tuum, te hic expecto. Nam & tunc destinatur locus & tempus. Non vero si ab alio læsus in templo, dicat ei, Exi foras; intendens significare quod velit sibi cauere ab irreuerentia loci sacri. Non autem assignare locum pugnae. Licet etiam deducere cum Lud. Molina, De iustitia & iure, tomo 4. tract. 3. disput. 17. nu. 4. non posse in rigore, quia duella sint, pugnae iustæ ab his qui cum essent in nauis, aut in alio loco ad pugnam non commodo ipsorum iudicio, vnus alteri dixit egrediamur in terram: vel te expectabo in tali loco: vel quisque nostrum eat quæsitum ensem suum pugnaturi in tali loco, & tandem pugnant, neque concurrentibus aliis ad spectaculum, neque interueniente alia solemnitate. In quibus ratio quidem solemnitas duelli minime cernitur, priuati tamen duelli non est obscura.

74. **QVÆRITVR SECVNDV.** Anlicitum sit duellum. Respondetur vero, illicitum esse in duobus casibus. Alter est, quando ipsum fit ad indagacionem veritatis: nimirum vt ea diuino iudicio censeatur esse à parte illius qui superior euaserit: quod quidem est tentare Deum, contra illud Matth. 4. Non tentabis Dominum Deum tuum. Et enim tali ratione veritas occulta exquiritur à Deo indebito modo, iuxta cap. Monomachiam 2. quæst. 4. perinde ac per appositionem manuum ad ferum candens, vel aquam feruentem, ex cap. Consultuisti ead. quæst. & ex cap. finali, De purgatione vulgari.

Alter casus est, quando quis alium prouocat ad duellum, vel illud acceptat ob inanem gloriã, vel iram, vel ad vitium ostentationem, aut aliam causam præter necessitatem defensionis vitæ, vel honoris, vel rerum, in instanti temporis quo inuaduntur. Illa enim ratione homicidium committitur contra hoc præceptum, prohibeturque non modo iure canonico, Extra De Clericis pugnantibus in duello: sed etiam iure civili, Cod. De gladiatoribus, lege vnica.

75. Neque vero licitum est vnquam Principi permittere tale duellum fieri, cum ipsum aduersus non tantum charitati (tam scilicet in eo, quod dirigatur ad mortem vel mutilationem proximi: quam in eo, quod sit cum cõditione, vt neuter à quoquam impediatur alterum offendere) sed etiam iustitiæ: immo & bono publico, vt de se satis patet: nec licet de ea veritate vllatenus dubitare: cum in Conc. Trid. sess. vlt. cap. 19. De reformatione, omnes Principes, & Domini temporales, qui duellum inter Christianos concedunt, sint excommunicati ipso facto, & domino ciuitatis aut loci in quo vel apud quem duellum permissum est, priuati sint: si illud ab Ecclesia obtinuerunt, aut si feudale sit, a rectoris dominis statim acquiratur. Quamquam (vt citatis aliis notat Thom. Sanchez in opere moralis lib. 2. cap. 39. num. 30. post Gregor. à Valent. in fine memorati puncti primi) in aliquo casu extraordinario ad vitanda maiora mala & scandala, Princeps excusari posse videtur, cum duellum permittit inuitus, eo modo quo interdum nonnulla alia mala permittuntur ad vitanda aliqua maiora. Exemplum est: si ciues bacchaturi sint in mutuas cædes, nisi duobus qui sunt dissensionis auctores, duellum permittatur.

76. **QVÆRITVR TERTIO.** Quæ sint pœnæ pugnantium in duello aut illis participantium in eo crimine. Respondetur, septem pœnas contra pugnantes in duello cõstitutas esse ab Ecclesia. Prima est, si ille qui pugnat mutilauerit occidat, siue per seipsum siue per alium loco ipsius constitutum, efficitur irregularis, ex cap. 2. De Clericis pugnantibus in duello. Secunda, Clericus qui pugnat in duello debet ab episcopo deponi ab omni officio & ordine; ex cap. 1. eod. tit. Vbi tamen additur, quod Episcopus ipse possit cum eo dispensare, si non occidit vel mutilauit: quod si occidit vel mutilauit ad nullum ordinem sacrum promoueri potest, iuxta Conc. Trid. sess. 14. c. 7. De reformatione. Tertia pœna est, quod qui pugnat in duello sunt ipso facto excommunicati, ex eodem Conc. Trid. sess. vlt. cap. 19. De reformatione. Nec obstat, quod vtriusque verbis in peratiui modi, quæ videri possunt significare nõ sententiam latam, sed ferendam per Iudicem: quoniam ea

non diriguntur ad Iudicem vt censeantur requirere illius actionem, sed ad reum, quem per imperiũ efficacis ligauit.

Accedit quod Gregorius XIII. & Clemens VIII. in suis cõstitutionibus de eadem re (quarum in sequentibus sufficiens mentio fiet) sic illud Concilij Decretum intellexerunt. Quarta pœna est perpetua infamiae ex eodem Concil. in eod. cap. 19. Quinta est, proscriptio omnium bonorum, ex eod. adhuc ibid. Sexta, quod debeant puniri vt homicidæ, iuxta sacros canones, prout ibidem etiam habetur. Septima, quod priuandi sint Ecclesiastica sepultura qui moriuntur in duello, ex eiusdem Concilij Decretum ibidem.

Non immerito vero Ecclesia tot pœnas statuit contra huiusmodi peccatum. Imprimis enim per illud iustitia maxime peruerteritur; tamquam milites & nobiles, ad duella confugiunt, relicta ipsa iustitia: quam quia plerumque ille qui iustam habet causam succumbit in duello, vt tangitur in cap. 2. De purgatione vulgari. Præterea quando permittuntur duella, in dies fiunt homicidia infinita: quia pro quouis iniurioso verbo homines ad illa se prouocant. Denique non tantum interficiuntur corpora: sed etiam animæ ipsæ, quæ pereunt in peccato mortali. Ob quã maxime causam Ecclesia tam seuerè duella ipsa prohibet: pro ea scilicet cura speciali, quam debet habere salutis animarum.

77. Quod autem attinet ad illos qui participant in crimine pugnantium in duello; præter reatum peccati mortalis (quem constat illos incurere, qui quouis modo alios ad duella incitant; aut qui ab illis non reuocant, cum reneantur & possunt) incurunt quinque pœnas Ecclesiasticas. Prima est, vt qui duellum præcipiunt, consulunt, aut defendunt pugnantes in eo, si homicidium vel mutilatio sequatur, sint irregulares, ex cap. 2. De Clericis pugnantibus in duello. Secunda, vt patini pugnantium in duello, sint excommunicati ipso facto & incurant perpetuam infamiam ac proscripti omnium bonorum, & puniendi sint vt homicidæ, ex Conc. Trid. sess. vlt. cap. 19. Tertia, vt omnes qui in causa duelli dant consilium siue in iure siue in facto, sint excommunicati, in eorumque perpetuam maledictionem ex Concil. Trident. ibidem. Quare cauere debent Ecclesiastici de hæc interrogati, ne respondeant duellum esse licitum. Nam in excommunicationem incurunt, si ipsum sequatur; & celebrantes in tali excommunicatione, sunt irregulares ex violatione censure. Quarta, vt omnes qui id quacumque ratione suaferunt, sint excommunicati ex eod. Conc. ibid. Quinta, vt omnes spectatores sint etiam excommunicati, ex eodem quoque Concil. ibidem. Quod aduerte, cum pane sint interpretatione restringende, non videri extendendum (quod etiam notat Tho. Sanchez in seq. nu. 31.) ad eos qui casu aliquo spectant, vt accidere potest transeuntibus, obiter aspicientibus: cum spectatores vocati non soleant, nisi illi qui se in publico exhibent, & præsentia suo concurrunt ad solemnitatem spectaculi. Cateri autem qui aspiciunt non sunt quidem obnoxij excommunicationi, sunt tamẽ peccato, tanquã vacantes operi vituperio, non autem laude digno. De quibus dubium non est idem dici posse quod de aspicientibus torneamenta; aut alia spectaculain quibus exhibendis imminet probabile periculum mortis aut mutilationis: nempe ex Angelo in verbo Interrogationes nu. 8. in fine, peccare mortaliter: tum quando respiciunt animo irascendi, vt nolent desistere etiam si id eis præciperetur: tum quando aspectio ipsorum est talis spectaculi causa, vt quando ipsum alioqui non fieret. Adde & quando in eo datur aliis scandalum, vt facile potest ab Ecclesiasticis, non modo Religiosis, sed etiam secularibus.

78. **QVÆRITVR QVARTO.** Vtrum liciti sint confictus illi particulares, qui inter hostes solent fieri tempore belli inter vnum & vnum, decem & decem, &c. Respondetur primo, huiusmodi confictus non esse duella, quando bellum est iustum, sed esse partes quasdam iusti belli. Differunt enim trib. modis à duello. Primo, ex parte principij: sunt enim publica & legitima auctoritate, sicut bellum. Duellum vero, vel sit priuata auctoritate, vel non le-

gitima. Secundo, differunt ex parte effectus. Nam per huiusmodi conflictus, vires hostium possunt debilitari, & per duella vires Reipub. quandoquidem vt plurimum vterque pugnantium est pars eiusdem Reipub. Tertio, differunt ex parte finis. Nam finis istorum conflictuum principalis, est defensio Reipub. proximus vero est interficere Reipublic. hostes, illosve qui possunt iuste interfici. Finis vero principalis duelli est priuatum commodum; proximus autem est interficere illum, qui non potest iuste interfici. Vnde duellum est contra istud quintum preceptum, non item conflictus illi qui fiunt in bello.

79.

Ceterum quamuis hæc ita sint, tales tamen conflictus, vt plurimum illiciti sunt, duas ob causas. Altera est, quod Dux permittens illos, temere milites suos exponat mortis periculo. Nam cum sint pares numero cum aduersariis, valde probabile est quod neutra pars superabit, sed potius mutuis vulneribus se conficient, quemad. 2. Regum, cap. 2. accidit, cum pugnarent 12. contra 12. omnes se mutuo interfecerunt. Altera causa est, quod id sit quædam tentatio Dei, nec prudenter fiat; cum securus sit, & consultius defendere reipublica omnib. viribus, quam tam paucis hominibus, vt euentus ostendit in memorato conflictu: ex quo non esse secutam pacem, sed crudelissimum bellum, patet ex eodem cap. 2.

Item vix concesserim tales conflictus esse licitos, nisi cum ad eos impulerit vrgens causa: qualis censetur primo, ille qui iustum bellum gerit, non habeat vires aduersariis pares ad configendum copis omnibus. Nam tunc securus est ei pugnare paribus viribus in particulari conflictu, quam imparibus in conflictu generali: & ita sentientes multos refert Thomas Sanchez in opere morali lib. 2. cap. 39. nu. 16. Secundo, si ille qui causam habet iniustam prouocet ad talem conflictum, periculumque sit ne proprii milites, nisi conditio admittatur, cadant animis; sicque perdat victoria; aut iidem meticolosi, & ighaui existimentur ab hostibus, qui inde efficiantur animosiores. Causa sufficiens vero non censetur esse ostentatio virium, vel vana gloria. Immo neque vt parcatur multitudini. Licet enim ex vna parte videatur misericordiae esse curare, vt pauciores potius, quam multi interficiantur, ex altera parte tamen, tentatio quædam est Dei, qua ab eo miraculum exquiritur, cum id quod totis viribus conandum est modico tandem conatu adhibito obtinere volumus: præsertim cum ipse velit expectantes auxiliū ipsius, operari ex parte sua quicquid possunt. Qua de re Caiet. 2. 2. quæst. 95. in fine, Petrus Nauar. lib. 2. de relictis, cap. 3. nu. 295. & 296. ac Thom. Sanchez in citato capite 39. nu. 12. 13. & 14.

80.

QVÆRITVR 5. An licitum sit ob aliquam necessitatem duellum suscipere. Respondetur, nulla vnquam de causa licitum fuisse duellum suscipere. Quod communiter senserunt Doctores etiam ante Concil. Trident. Ita enim habet glossa ad cap. 1. verbo *Obligatum*, de Clericis pugnantibus in duello: & ad cap. 1. verbo *aliquatenus*, de purgatione vulgar: habet item D. Anton. 3. part. tit. 4. sub finem, quem Tabiena in verbo *Duellum* nu. 4. sequitur: simul approbans quod ille expressit, nulla consuetudine duellum potuisse reddi licitum, vt pote de se malum & perniciosum. Adde Syluest. alios citantem in eodem verbo *quæst. 4. sub finem*. Id autem probatur facta inductione per causas ob quas maxime videri potest licere duellum suscipere. Primo enim, id non licet ob metum infamiae, siue eo quod timeat quis ne dicatur de ipso quod sit vilis, & degeneris animi. Nam metus eiusmodi, vt communiter Summarij docent in verbo *Metus*, nullo iure excusat, cum non imitatur rationi vel legi; sed, vt recte notat Caiet. loco cit. causa 3. stultæ opinionioni vulgi. Atque vt Bannes habet 2. 2. quæst. 40. art. 1. in fine: si quæ contingat in hac amissio honoris & famæ, tantum est apud homines vanos, & amatores huius seculi. Apud bonos enim & timorate conscientie homines, nihil famæ, & honoris amittitis, qui ne Deum offendat, & in Ecclesiasticas censuras incurrat, non vult acceptare duellum: præsertim cum licite possit euadere infamiam, respondendo prouocanti. Ego quidem vbicumq; me aggressus fueris, paratus sum me defendere: sed duellum non accipio; quia impium est, & iustis legibus damnatum.

Deinde nec iusta causa suscipiendi duellum esse potest, vel defensio rerum, vel conseruatio honoris, aut vitæ: tum quia tale remedium nimis atrox est, ac etiam ineptum: vt pote quo honor, res, & vita aperto discrimini obiciuntur, non autem seruantur. Tum quia etiam si liceat ipsum defendendo vim vi repellere, tamen vt sit vera defensio, id debet fieri incontinenti, non autem post interuallum temporis vt expresse habetur ex cap. 3. De sentent. excommunic. In duello vero non propellit quis iniuriam incontinenti, sed post interuallum temporis, Quinimo in eo, neuter pugnantium defensor est, sed vterque aggressor.

Si quis obicit pugnam quam Dauid suscepit contra Goliath. Occurrendum est pugnam eam non fuisse duellum, sed partem iusti belli. Pugnavit enim Dauid cum hoste Reipubl. suæ: idque tunc, cum in summis angustiis esset exercitus populi Dei. Adde quod cum esset propheta, id fecerit ex speciali instinctu Dei: cum alioqui tam impar viribus, suscepisset talem pugnam valde inconsulte, & cum quadam tentatione Dei.

Porro magna difficultas fuit ante Concilium Tridentinum, An duellum suscipere liceret ei qui factio accusatur ab alio de crimine propter quod interficiendus est, nisi ex mandato Iudicis purgetur de duello: sed post ipsum Concilium non videtur relicta ratio dubitandi, quin id sit illicitum. Generaliter enim ac sine restrictione prohibitus est vsus duelli fess. vltimæ cap. 19. his verbis Detestabilis duellorum vsus fabricante diabolo introductus, vt cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe penitus exterminetur.]

Et certe, vt iam insinuauimus, licitum censeri non potest, ad conseruationem rerum temporalium: quia peridem Concilium ibidem, qui pugnat in duello incurrit præscriptionem omnium honorum. Nec etiam ad famæ conseruationem, quia talis simul incurrit veram infamiam iuris, nec sepeletur in loco sacro, adhuc ex eodem Concil. ibidem. Neque item ad vitæ conseruationem, quia incurrit mortem animæ, cuius mors corporis postponenda est, iuxta expressum Christi documentum Luca 12. ver. 5. quinto. Nec denique ob metum vilius Iudicis, quoniam pro nullo metu debet quis peccatum mortale committere, vt notatur in cap. Sacris De iis quæ vi, metulve causa fiunt. Quamquam tamen (iuxta doctrinam quam ex Caiet. habet Nauar. in Enchir. cap. 11. num. 39. & cap. 15. nu. 9. & plenius tractat Thom. Sanchez in opere morali lib. 2. cap. 31. & aliquot sequentibus) quando fuerit necessarium ad defensionem vitæ contra iniustum inualorem, nec alia patuerit via ad euadendum, potest acceptari duellum: immo & offerri ad hunc modum: nempe, si inimicus armatus te aggrediatur inermem, petas dari tibi arma, vt militanter te occidat. Talis enim petitio habet rationem veræ defensionis, non autem duelli ad iniustam occisionem instituti, quod Ecclesia punit excommunicatione ea quam Patres Concilij Trident. in cit. cap. 19. tulerunt, extenduntque ad eos qui consilium degerint in causa duelli: aut hoc suaserint, aut eius spectatores fuerint.

Ceterum præter Concil. Tridentinum hanc animarum simul & corporum perniciem eliminare ab Ecclesia constitutionibus seuerissimis magno studio conati sunt: Pius quartus, & Gregorius decimus tertius, ac postremo Clemens octauus: innoans ab illis constituta; & quædam superaddens, ad frangendos animos furis sic agitato, vt & Dei & sui omnino obliuiscantur, in suam extremam perniciem tam animæ quam corporis. Vitæ autem erit constitutionis eiusdem Clementis quam edidit anno Domini 1592. & incipit: Illius vices; summam hic atterere post Georgium Sayrum in libro tertio Theauri carituum conscientie cap. 31. à num. 21. ad 26.

Summa constitutionis à Clemente octauo adita contrapugnantes in duello.

Primo renouat bullam quamdam à Pio 4. de hac editam, contra quoscumq; Principes ac domicellos, ac alios omnes, permittentes in suis dominis & terris duellum

lum

lum fieri, aut singularia certamina: aut diffidationes facientes, ac ad id inuitantes, procurantes, auxilium, consilium, vel fauorem dantes, illisque aditantes & interficientes, necnon chartas desuper subscribentes, aut publicantes, seu de illis se intromittentes. Qui omnes & singuli Imperatore ac Regibus inferiores, si laici fuerint maioris excommunicationis: sin Ecclesiastici fuerint ultra eam, etiam priuationis omnium dignitatum, beneficiorum & officiorum Ecclesiasticorum, inhabilitatisque ad illa, & alia in posterum obtinenda, pœnas eo ipso incurrunt à quibus non nisi à Romano Pontifice absolui possunt.

Secundo innouat decretum Concilij Trident. sess. vlt. De reform. cap. 19. antea memoratum à nobis. Tertio confirmat bullam Gregorij XIII. que incipit *ad tollendum*, editam anno Incarnationis Dominicæ 1582. nono Decembris Pontificatus eiusdem, anno vndecimo: vbi prædictus Pontifex imposuit à Concil. Trident. pœnas extendit aduersus omnes illos, qui non publice quidem, priuatim tamen ex condicito, statuto tempore, & in loco conueno monomachiam commiserint, etiamsi nulli patini, sociiue ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nulla prouocatoriæ lætæ, aut denuntiationis chartulæ præcesserint. Quas etiam pœnas extendit contra locorum dominos, si certamen ex condicito permiserint, aut quantum in se fuerit, non prohibuerint: necnon contra eos omnes qui duellum huiusmodi fieri mandauerint, instigauerint; auxilium, consilium, vel fauorem dederint, aut quos arma, pecuniam, comœtatum, & alia subsidia scienter subministrauerint, aut ex composito spectatores vel socios se se quouis modo præbuerint, etiamsi illi qui ad locum destinatum pugnaturi accesserint impediri, pugnam nō commiserint si per ipsos non steterit quominus illa committeretur. Quarto confirmat omnes tres prædictas, hoc est, Pij 4. Concil. Trident. & Gregor. 13. constitutiones, cum censuris, pœnis, decretis, & extensionibus earumdem; ac insuper easdem constitutiones ac decreta locum habere vult vbique gentium & terrarum: inter quascumque personas etiam armatas, & in castris seu propugnaculis, militantes etiam in terris & dominiis hæreticorum.

Quinto explicat in particulari personas quæ prædictas pœnas incurrunt: & sunt istæ. Primo, quilibet miles qui in bello publico, & forsitan iuste indico, contra alterum in aduersario exercitu militantem, siue alias in hostium castris, præsidis, aut terris degentem, priuatas inimicitias & similitates publicæ causæ intermiscendo, etiam Ducum permittu ex condicito ad singulare certamen descendit, aut ad illud prouocat.

Secundo, qui pactiones ineunt de dirimendo certamine cum primum altervter vulneratus fuerit, seu sanguinem effuderit, aut certus iduum numerus vtrinque illatus fuerit; vel si conueniant, vt non singuli cum singulis, sed bini terni, aut plures hinc inde pugnent.

Tertio locorum domini, magistratus, Præsides, locumtenentes, militum duces, & Capitanei in castris vel extra ea, in alieno vel hostili solo; qui cum militibus exercitus aduersariorum, monomachiam in quocumque casu per præsentem, vel prædictas constitutiones prohibito, permittunt; vel quantum in ipsis est non prohibent, aut post admissum crimen, veniam & impunitatem concedunt.

Quarto omnes & singuli qui suo vel alieno nomine, scripta (*manifesta, seu fides vulgo appellata*) in hac bulla prohibita, aut libellos, epistolas, earumve exempla dicunt, componunt, scribunt, mittunt, deferunt, diuulgant, affigunt, exemplar typis imprimunt, subscribunt, intimant, vel etiam verbo denuntiant, seu attestantur.

Scripta vero quæ in ea bulla prohibentur, sunt omnia illa scripta, quæ vel expresse prouocant ad huiusmodi certamen, vel sunt quasi quedam præparatoria ad chartulas seu libellos prouocatorios, & ad duellum: atque illorum veluti radices; aut semina vt plurimum, laceffendi aliquem ad pugnam, & fuscitandæ similitatis, atque inimicitie materiam & occasionem præbent, dum in illis per modum epistolæ, libelli, aut publicæ attestatiōis, & intimationis, siue per authentica documenta, siue per vnus, pluriumve

chyrographum, subscriptiones, aut reuelationes, sub prætextu proprii vel alieni honoris & famæ, more militari atque, vt vulgo dicitur, cauallate tenendi, aut lædendi sine ad illatæ, propulsatæve contumeliæ, aut iniuriæ præbationem; seu tollendam illius suspicionem rei alicuius gestæ ad id pertinentis, vel verborum aut responsonum leues, & ordo narratur vel ex simili abusu hac de causa aliquid tale adeo firmiter asseritur, aut negatur, vt qui contradixerit is siue nominatim, siue in genere mendaciæ arguatur seu mentiri dicatur. Ad hunc effectum militari etiam consuetudine quæritur, declaratur, aut respondetur, quæ mente, aut quo sensu quidpiam eiusmodi, quod ad superius expressa spectet, gestum, dictumve sit: vel offeri se quispiam contra certam vel incertam personam: vel generatim contra quemcumque ad probandum armis, & verificandum, etiam inito certamine, aliquid ita esse, aut fuisse vel non fuisse. Imo vero non solum prohibentur huiusmodi scripta ad effectum de quo superius dictum est, sed etiam qualescumque denuntiationes, narrationes, declarationes & testificationes talium rerum, supra dicta quoquo modo concernentium, & ob huiusmodi causas, etiam factæ sine scripto, in locis publicis vel priuatis, vbi hominum multitudo conuenire solet.

Sexto, qui aliis ad singulare certamen publice vel occulte ineundum vel ad prouocandum aliquè ad pugnam; siue ad huius generis scripta (*quæ manifesta quæque chartulæ prouocatoriæ appellantur*) scribenda, dictanda, mittenda, deferenda, diuulganda, auxilium, consilium, operam, vel fauorem præstiterint, siue id iuauerint, aut mandauerint. Quæ in præmissis vel eorum aliquo se quomodolibet intermiscuerint, etiamsi neque pugna aliqua, nec certamen aut effectus, nec accessus aut actus ad pugnam proximus, neque expressa & aperta prouocatio subsecuta fuerit, neque scriptiones prædictæ in publicum prodierint, aut cuiquam intimatæ extiterint, si per eos non steterit quominus publicatio aut denuntiatio fieret.

Septimo denique omnes, & quicumque publice vel priuatim, palam vel occulte in quibuscumque locis, modis, & formis ac casibus in hac bulla & aliis prædictis constitutionibus, videlicet Pij IV. & Greg. XIII. & Concil. Trident. ac decretis comprehensis singulare certamen, quod duellum vulgo dicitur, ex composito ineuntes, necnon id scelus iuadentes, aut prouocantes, opem, consilium vel fauorem præstantes, equos, arma, vel comœtatus præbentes, aut comitentes, vel circa chartulas, seu libellos, literas, nuntios, aut quæcumque alia scripta huiusmodi quomodolibet peccantes, huiusque delicti socij de industria spectatores, patini, fautores, defensores quacumque Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate.

Hi omnes si singulares personæ sint, cuiuslibet communitatis, vniuersitatis, collegij, aut reipub. maiorem excommunicationem ipso facto incurrunt: & si in ipso conflictu obierint, sepultura Ecclesiastica priuantur. Ciuitates vero, terræ, oppida, vel castra, & loca in quorum territorijs id facinus scientibus, & tacite, vel expresse permittentibus, aut tolerantibus dominis, aut magistratibus, vel Senatu, aut populo admissum fuerit, interdicto Ecclesiastico supponuntur. Cuius interdicti relaxationem, aut excommunicationis absolutionem ab alio quam à Summo Pontifice pro tempore existente, pœnitentiæ & satisfactione congruè peracta, nisi in mortis articulo constituti, nequeant obtinere, etiam prætextu quarumuis facultatum, & indulgatorum quibusuis personis tam Ecclesiasticis cuiuscumque ordinis, aut militia, status, gradus, aut conditionis existentibus, quam laicis, etiam imperiali, regali, vel alia mundana præeminentia insignitis per Sedem Apostolicam in genere, vel in specie concessorum: quæ omnia quoad præmissa nemini suffragari possunt: pœnis aliis, tam spiritualibus quam temporalibus contra eos inflictis nihilominus in suo robore permanentis. Hactenus summa bullæ Clementis verbis eiusdem vix mutatis. Indicauit autem abunde ipse Pontifex mentem suam esse tali constitutione duellorum abominandum vsum penitus tollere extirpatis ra-

dicibus eorum ac fibris excommunicationem, aliasque pœnas imponendo non modo ob duellum: sed etiam ob scripta quæ duellum antequam solent: aliaque habentia incitamentum ad idem scelus, suntque illius semina. Vnde Paulus Comitulus in lib. 6. responsorū moralium quæst. 14. num. 6. deducit (& satis cōsentiant quæ Thomas Sanchez in opere morali lib. 2. cap. 39. num. 24.) generaliter esse illic sermonem de duello, sumptio scilicet hoc nomine, pro dimicatione singulari ex vtriusque dimicantis placito & approbatione quamuis certo tempore & loco ad pugnam delecto ea careat. Nam si Papa hac sua constitutione duellorum semina & radices auertere voluit à fidelium cœtu: quanto magis genera omnia duellorum?

Addit idem author quæst. 17. esse responsum ab Clemente ipso octauo, Cōfessarios qui ante decretum ipsius, de quo dictum est, poterant per priuilegium Papale, absolvere à casibus Sedi Apostolicæ referuatis, posse quoque absolueri ab excommunicatione, quæ in eodem decreto imponitur respectu duelli. Quæ ratione id ad suam notitiam tale responsum venerit, Comitulus ipse sufficienter ibidem aperit.

CAPVT VIII.

De Bello.

SVMMARIVM.

- 84 Bellum esse licitum.
- 85 Bellum aliud offensiuum, & aliud defensiuum, ac vtriusque differentia.
- 86 Necessaria vt bellum defensiuum sit iustum.
- 87 Necessaria vt offensiuum sit iustum, ac primo de autoritate.
- 88 De causa iusta, quod certum esse debeat, ne dubiam esse sufficiat.
- 89 Cetera conditiones necessarise.
- 90 Quatuor casus in quibus Clericis pugnare licet.
- 91 Discrimen inter conditiones ad iustum bellum offensiuum necessarias.
- 92 Quid faciat is qui acceptam iniuriam valet vindicare bello; & cum superiorem recognoscat; non habet auctoritatem illud indicendi.
- 93 Causa indicendi iuste bellum.
- 94 De causa infidelitatis.
- 95 De causa heresis.
- 96 De ceteris causis.
- 97 Gloria, aut dilatio imperii non est sufficiens causa iusti belli.
- 98 Quomodo bellum possit esse vtriusque iustum, & vtrum liceat in eo vti insidiis.
- 99 Quo tempore liceat bellum gerere.
- 100 Quatenus liceat in bello vti infidelium auxilio.
- 101 Quatenus teneatur Princeps à bello desistere si iusta satisfactio ei offeratur.
- 102 De compositione quam Princeps facit cum hostibus, quoad queuis damna suis subditis illata.
- 103 Quid teneantur milites facere, cum dubia est belli causa.
- 104 Quando teneantur ad restitutionem damnorum aduersariis illatorum in bello.
- 105 An teneantur, & peccent quando inferunt sine legitima auctoritate.
- 106 Responso ad questionem, Num licitum sit militibus exponere se eidentissimo mortis periculo.
- 107 Licitumne sit Clericis ad bellum proficisci.
- 108 Quatenus liceat in iusto bello damna hostibus inferre.
- 109 De his quæ capiuntur in bello iusto.
- 110 Quæ circa innocentes seruanda sint in bello iusto, quoad personas ipsorum.
- 111 Quæ quoad bona ipsorum.
- 112 De eo quod milites à rusticis sua reipub. vitam gratis accipiunt.
- 113 De grauiamine eorundem rusticorum per ipsos milites.
- 114 De his ex hostibus, qui in iusto bello occidi non possunt.
- 115 Quatenus liceat ciuitatem iuste oppugnatam tradere militibus in prædam, & quod tunc non liceat nocere eis, qui ad loca sacra confugiunt.

- 116 Quatenus liceat in iusto bello rebus Ecclesiasticis nocere.
- 117 Explicatio questionis. An extracta de manibus hostium qua driperunt, sint reddenda propriis dominis.
- 118 Explicatio alterius questionis, An capti in bello, fugere liceat.
- 119 Quando captiui possint in bello iniusto, exercere actum aliquem ad idem bellum spectantem.
- 120 De expressaliis.

DE bello ex professo tractat Gratianus per totam causam 23. præsertim quæst. 1. 7. 5. & 8. tractant etiam Summularij in verbo, Bellum D. Thom. 2. 2. quæst. 40. & ibid. Caiet. & Bannes, ac Gregor. à Valen. disput. 3. quæst. 16. D. Anton. 3. part. tit. 4. Francisc. à Victoria in relect. de iure belli, Couar. ad regulam, peccatum, de regulis iuris in 6. part. 2. §. 9. 10. 11. Alphonsus à Castro in lib. 2. de iusta hæreticorum punitione cap. 14. & in lib. 3. aduersus hæreses, in verbo Bellum Petr. à Nauar. lib. 2. De restitut. cap. 3. à num. 258. ac Ludouicus Molina in tomo 1. de iustitia & iure, tractatu 2. disput. 98. & aliquot sequentibus. Considerabimus autem bellum ipsum primo secundum se, secundo quoad indicentes illud; tertio quoad milites illud gerentes; & postremo quoad effectus illius.

De bello secundum se.

SECTIO I.

QVÆRITVR I. An liceat gerere bellum. Responso est; bellum non esse sua natura malum, sed licite fieri posse: imo & cum magno merito, vt satis clare ostenditur 23. quæst. 1. cap. Noli existimare, & quatuor sequentibus: contrariumque sentire est hæresis. quam in cit. verbo Bellum refutat Alphonsus à Castro, & post ipsum locis cit. Bannes art. 1. dub. 1. Petrus à Nauar. à num. 249. ad 267. Gregor. à Valen. punct. 1. & Molina disput. 99. Quia inreimmorari nõ est huius instituti: cui sufficit ea plurtquam moralis certitudo quæ habetur ex Sanctorum exemplis, qui bellum in veteri Testamento gesserunt: hoc est, Abrahami, Moysis, Iosue, & aliorum. Itemque ex eo, quod D. Ioannes Baptista Luca 3. militibus de via salutis consilium petentibus non consuluerit militiam deserere, sed neminem cõcutere, & Dominus Matth. 8. Centurionem quæuis dicentem quod haberet sub se milites, laudauerit; & Matth. 22. tributa regibus soluenda dixerit, cum tamen ea exigantur ad gerendum bellum, & pacem conseruandam.

QVÆRITVR 2. quotplex sit bellum. Responso est, duplex esse: vnum offensiuum, alterum defensiuum. Offensiuum vocatur, quando quis prior bello alterum aggredditur. Defensiuum vero, quando quis se defendit contra alium aggressorem. Inter quæ bella discrimen est. Tum quod finis belli defensiuum tantum sit defendere seipsum & suam rempublicam: finis autem belli offensiuum sit, sumere vindictam de altero, vnde & vindicatum dicitur. Tum quod bellum defensiuum sit actio cuiusvis hominis, etiam priuati: cui conceditur ius se defendendi. Bellum vero offensiuum sit hominis fungentis auctoritate publica; siquidem eo ipso quod vnus reipub. homines inferunt iniuriam alteri reipublicæ, neque Princeps ipsorum vult, vel dissimulat satisfactionem reddere: dominus reipub. offensam potest sumere vindictam, seu punire illatas iniurias tanquam verus Iudex in ea causa. Principum enim est nõ tantum defendere suos, contra illos qui inferunt ipsis iniuriam: sed etiam illatas vlsci, iuxta illud ad Rom. 13. Dei minister est vindex in iram ei qui malum agit. & illud 1. Petri 2. Siue Regi quasi præcellenti siue ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum. Quod etiam ratio confirmat. Nam cum Princeps qui superiorem non recognoscit (de quo tantum principe hic loquimur) debeat in se habere omnia quæ sunt necessaria ad honorem reipub. gubernationem, & defensionem: sit vt iure naturæ Iudex sit eorum qui iniuriam sibi inferunt: atque vt reipub. paci bonoque consulendo, possit scelera eorum hominum crimina reprimere ac superbiam frangere.